

розробки новітніх методик прогресивних психологів та педагогів, щоб забезпечити інтерес до оволодіння іноземною мовою. Підвищений інтерес до навчання є основою ефективності процесу викладання іноземної мови.

Список використаних джерел:

1. Смоліна С.В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції. Іноземні мови. №4. 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2010_4_4.
2. Загальна психологія. Поняття про пам'ять. Функції та теорії пам'яті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pidruchniki.com/11221213/psihologiya/pamyat>.
3. Методична інтерпретація лексики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.educationua.net/silovs-1104-1.html>.
4. Концепції, котрі описують мислення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://iteach.com.ua/files//content/conc_myshlenie.pdf.

Піндосова Т.С.

старший викладач,

Херсонська державна морська академія

СТРУКТУРНИЙ ТА КУЛЬТУРНО-СЕМІОТИЧНИЙ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ

Термін «інтертекстуальність», введений в лінгвістику літературознавцем і семіотиком Ю. Кристевою, яка визначає її як транспозицію однієї або декількох знакових систем в іншу знакову систему. У ранніх есе дослідниці «Зв'язаний текст» і «Бахтін, слово, діалог, роман» закладаються основи вчення про інтертекстуальні зв'язки, що базуються на роботах М. Бахтіна. Теорія інтертекстуальності сьогодні становить широке поле досліджень для лінгвістів і літературознавців. Незважаючи на величезну кількість робіт, присвячених різним аспектам інтертекстуальності, інтерес до цієї проблеми не слабшає. «Чуже слово» (або «текст у тексті») стає сьогодні характерною рисою художніх текстів. Безліч «чужих слів» стали невід'ємною частиною нашого комунікативного арсеналу, перетворившись у мовні кліше. Подібні практики неминуче привертають увагу дослідників і вимагають теоретичного осмислення.

Метою статті є дослідження особливостей вивчення інтертекстуальності у сучасній лінгвістиці з позиції структурного та культурно-семіотичного підходів.

Аналіз численних робіт з проблеми інтертекстуальності дозволяє зробити висновок, що на сьогодні склалося кілька підходів до її вивчення. Цей підрозділ присвячено опису наукових підходів і пошуку можливих перспектив дослідження інтертекстуальності. Підкреслимо, що між сформованими підходами не існує жорстких меж, тому наша класифікація враховує ті аспекти, які знаходяться у фокусі дослідницького інтересу авторів і слугують критеріями їхнього розмежування.

Основні положення *структурного підходу* були сформульовані в роботах Р. Барта, Ж. Дерріда, Ж. Женетта, Ю. Крістевої. Як визнала сама Ю. Крістева, на формування її концепції інтертекстуальності справили великий вплив ідеї М. Бахтіна, проте аналіз її робіт показує, що в контексті філософії та естетики постструктуралізму і постмодернізму ці ідеї були кардинально трансформовані. Суть цієї трансформації полягала в тому, що антропоцентричний у своїй основі підхід М. Бахтіна до розуміння сутності міжтекстової взаємодії як діалогу свідомостей замінено текстоцентричним підходом, у результаті чого на зміну автору, творцю приходить текст, що дозволило Р. Барту говорити про «смерть автора» [2, с. 384].

Констатуючи «смерть автора», Р. Барт наділяє властивістю суб'єктності сам текст, який вступає в діалогічні відносини з іншими текстами. Цю ж точку зору поділяє і Ю. Крістева: вона визначає інтертекстуальність як широке поле знакових систем, семіотичних практик і текстових організацій, відсилає до того способу, за допомогою якого «текст читає історію і вписується в неї» [5, с. 38].

Таким чином, на зміну інтерсуб'єктності М. Бахтіна в роботах Ю. Крістевої і Р. Барта з'являється термін «інтертекстуальність», як стверджує сама Ю. Крістева. При цьому інтертекстуальність розглядається і Ю. Крістевою, і Р. Бартом у широкому значенні. Р. Барт стверджує, що «кожен текст являє собою нову тканину, зіткану зі старих цитат» [2, с. 418].

Більш вузьке розуміння сутності інтертекстуальності, основу якого становить структурний підхід, представлено в роботах Ж. Женетта. Цей автор бере за основу для дослідження інтертекстуальності розуміння літератури як структурованої

системи, при цьому поштовхом до розвитку його теорій багато в чому слугували ідеї російського формалізму, який він вважав однією з перших моделей структуралізму. Ж. Женетт розглядає літературу як єдиний неперервний простір, всередині якого літературні твори вступають у взаємодію як між собою, так і з іншими творами культури. Література, на думку Ж. Женетта, підлягає структурному вивченню як із середини (відносини між літературними творами), так і зовні (відносини між літературними творами та іншими творами культури) [4, с. 174-175]. Сукупність усіх цих відносин Ж. Женетт називає терміном «транстекстуальність», а інтертекстуальність визначається як одна із транстекстових відносин, а саме як безпосередня присутність одного тексту в іншому, яка виражається експліцитно в цитаті, алюзії або плагіаті [4, с. 79-93].

Структурний підхід отримав подальший розвиток і придбав нові ракурси у працях таких дослідників, як Ю. Лотман, І. Смирнов. Ю. Лотман, спираючись на ідеї празького структуралізму і російського формалізму, почав своє дослідження проблеми «тексту в тексті» в структурному аспекті, визначаючи текст як обмежене, замкнене в собі утворення, однією з основних ознак якого є наявність специфічної іманентною структури, при цьому в поняття тексту входить наявність певного коду, за допомогою якого передається зміст тексту [7, с. 4-5].

Дослідження сутності міжтекстової взаємодії в ракурсі культури дозволяє нам охарактеризувати підхід, запропонований Ю. Лотманом, як культурно-семіотичний.

У своїх подальших роботах Ю. Лотман звертається до питань розгляду літератури та інших видів мистецтва в контексті культури. Культура розглядається як неуспадкована пам'ять колективу, яка зберігається в текстах, які є не тільки генераторами нових смислів, а й засобом зберігання пам'яті про попередні тексти. У короткому есе 1985 р. «Пам'ять у культурологічному освітленні» Ю. Лотман виокремив два типи суспільної пам'яті: інформативну та творчу. До першого типу він відносить механізми збереження результатів пізнавальної діяльності. Цей вид пам'яті, на думку Ю. Лотмана, має площинний характер, підпорядкований закону хронології і розвивається в тому ж напрямку, що і протягом часу. Пам'ять мистецтва – це творча пам'ять. Вона має континуально-просторовий характер, протистоїть часу. На різних етапах розвитку культури, в

різних соціально-історичних умовах одні пам'ятки культури можуть забуватися, інші – ставати значущими, але з плином часу і зі зміною культурних кодів вони можуть мінятися місцями. Пам'ять, на думку Ю. Лотмана, «не є для культури пасивним сховищем, а становить частину її текстотвірного механізму» [8, с. 676].

Звернення Ю. Лотмана до феномену пам'яті як форми зберігання знання, до поняття семіосфери в аспекті її нейрон-семіотичної суті дозволяє стверджувати, що багато положень цієї теорії тісно пов'язані з тими питаннями, які аналізуються сьогодні в контексті когнітивної парадигми, що ще раз підтверджує наступність у розвитку гуманітарного знання. Як зазначає В. Дем'янков, «у науці часто зустрічаються випадки, коли в новій концепції можна помітити відгомони минулих положень і проблем. Це стосується *déjà vu* і когнітивізму» [3, с. 17].

Багато в чому близька ідеям Ю. Лотмана концепція І. Смирнова, покладена в основу дослідження в інтертекстуальному аспекті творчості Б. Пастернака. Інтертекстуальні зв'язки розглядаються вченим як основа словесного творчого акту, а виявлення та інтерпретація інтертексту слугують відправним пунктом для реконструкції процесу текстотворення, в результаті якого «перетворюються попередні і утворюються нові літературні твори» [9, с. 5]. Говорячи про майбутнє теорії інтертекстуальності, І. Смирнов пише, що воно буде пов'язано перш за все з теорією пам'яті. Розглядаючи роль пам'яті у збереженні і розвитку культури і художньої творчості, І. Смирнов розмежовує два типи пам'яті за її роллю в інтертексті: епізодичну і семантичну. В епізодичній пам'яті зберігається інформація, отримана індивідом у ході соціальних дій і сприйняття фізичного світу. Семантична пам'ять зберігає засвоєні нами тексти і повідомлення. Ввівши поняття пам'яті дискурсу, І. Смирнов зазначає, що епізодичний зміст пам'яті дискурсу може варіюватися в текстах одного класу, а семантичний зміст текстів цього класу впорядковується інваріантно – в певній логічній послідовності.

Отже, у лінгвістиці існує кілька підходів до вивчення інтертекстуальності. Дослідники, які розглядають інтертекстуальність з позиції структурного підходу, беруть за основу для її дослідження розуміння літератури як єдиного неперервного простору, всередині якого літературні твори вступають у взаємодію як між собою, так і з іншими творами культури. У якості вихідної тези

вивчення інтертекстуальності з боку культурно-семіотичного підходу виступає твердження про те, що культура являє собою простір знаків-текстів, організований за принципом семіозису, в якому не може існувати ізольованого тексту-знаку: кожен текст виникає як інтерпретація попередніх текстів і пояснюється через подальші тексти.

Список використаних джерел:

1. Астаф'єв О. Інтертекстуальність як літературна стратегія // Дивослово. – 2000. – № 2. – С. 5-7.
2. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика // Москва, 1989. – 616 с.
3. Демьянков В.З. Функционализм в зарубежной лингвистике конца 20 века // Дискурс. Речь. Речевая деятельность: функциональные и структурные аспекты // Москва, 2000. – С. 26-136.
4. Женетт Ж. Структурализм и литературная критика // Женетт Ж. Фигуры // Москва, 1998. – Т. 1. – С. 160-179.
5. Косиков Г.К. Текст / Интертекст / Интертекстология // Предисловие. Пьеге-Гро Н. Введение в теорию интертекстуальности: пер. с фр. / общ. ред. и вступ. ст. Г.К. Косикова // Москва, 2008. – С. 8-42.
6. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог, роман // Вестник Моск. ун-та. – Сер. 9: Филология. – 1995. – № 1. – С. 97-124.
7. Лотман Ю.М. О семиосфере // Труды по знаковым системам. – XVII // Тарту, 1984. – С. 5-23.
8. Лотман Ю.М. Семиосфера // Москва, 2000. – 704 с.
9. Смирнов И.П. Порождение интертекста. Элементы интертекстуального анализа с примерами из творчества Б.Л. Пастернака // Москва, 1995. – 190 с.
10. Rosch E. Natural categories // Cognitive psychology. – 1973. – V. 4. – P. 328-350.

Полякова А.І.

викладач,

Харківський національний медичний університет

ПСИХО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ФРАНКОФОНАМИ

Мова не просто список слів із заздалегідь визначеними значеннями і конвенціями граматики, що ви можете потім «об'єктивно» розв'язати від однієї позиції до іншої, як тільки ви